

Щодо науково-теоретичного обґрунтування міждержавної регіональної політики і транскордонного співробітництва України

В. В. Колодяжна, кандидат юридичних наук,
ст. викл. кафедри теорії та історії держави і права

Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Зроблено спробу узагальнення деяких результатів науково-теоретичного обґрунтування міждержавної регіональної політики України. Увага акцентується на особливостях транскордонної співпраці України із сусідніми державами.

Ключові слова: Україна, транскордонне співробітництво, регіональна політика, регіон, інтеграція.

Kolodiazhna V. V. Scientific-theoretical substantiations of interstate regional policy and trans-border cooperation of Ukraine. An attempt to generalize some results of scientific-theoretical substantiations of interstate regional policy of Ukraine has been made. Much attention has been paid to the peculiarities of trans-border cooperation of Ukraine with neighboring states.

Key words: Ukraine, trans-boundary cooperation, regional policy, region, integration.

Метою даної статті є науково-теоретичне обґрунтування міждержавної регіональної політики України як органічної складової загальнодержавної політики, яку здійснюють спеціальні уповноважені інститути, що виступають суб'єктами цієї політики. При цьому, об'єктом регіональної політики визначено регіони, які будують правові й економічні відносини з державою та з регіонами сусідніх держав на конституційних засадах за принципом верховенства загальнодержавного права і законів та у форматі загальноєвропейських вимог регіональної інтеграції.

Головна мета регіональної політики – активізація державного сприяння демократичному самоврядуванню та управлінню кожним регіоном у його органічних інтегрованих зв'язках з регіонами інших держав на засадах

транскордонного (прикордонного) співробітництва для поглиблення територіального поділу праці і спеціалізації; здійснення регіональної науково-технічної політики економного й раціонального використання місцевих ресурсів, широкого застосування енерго- та ресурсозберігаючих технологій; налагодження тісних міжрегіональних зв'язків у межах єдиного ринкового простору (вільних економічних зон і ін.); вироблення сучасних стандартів соціальної політики, розвитку культури, науки і освіти, охорони довкілля; успішної реалізації засад міжнародного права та формування сучасного правового поля в прикордонних зонах.

У даний час регіональна політика проводиться фактично більшістю держав світу, але у різних формах, хоча, по суті, у більшості випадків відображає свідомі й сплановані дії з боку уряду, спрямовані на просторовий розподіл економічних і соціальних складових. Регіональна політика може бути активною, інституційною, оснащеною спеціалізованими інструментами тощо. Але може бути і малопомітною або пасивною. У прийнятому більшостю варіанті регіональна політика – це формалізована стратегія, існування і виконання якої здійснюється через ефективну інституційну інфраструктуру, забезпечену, зокрема, і на законодавчому рівні. У цьому контексті регіональна політика розвитку прикордонних регіонів несе дещо інше смислове навантаження – йдеться про прикордонний регіон як трансрегіональний об'єкт міждержавної регіональної політики, який, однак, має специфічні проблеми, як і будь-який інший внутрішній регіон [1].

Отже у регіональній політиці розвитку ТКС її об'єктами є транскордонний регіон і саме транскордонне співробітництво, яке потрібно розвивати відповідно до зовнішньої політики держави і її стратегії соціально-економічного розвитку із врахуванням загальноєвропейської політики. Остання формується на двох рівнях – державному та регіональному. Тобто держава визначає загальні рамки і стратегічні напрями розвитку ТКС із врахуванням загальноєвропейських інтересів, а кожен прикордонний регіон може формувати свою політику співпраці із суміжними територіями з

урахуванням державних інтересів.

Зауважимо, що регіональні проблеми завжди виступали компонентами європейської політики. Останнім часом в орбіту їх вирішення втягуються не лише місцеві політичні еліти та центральні адміністрації, а й широкі верстви населення. Про ефективність єврорегіональної співпраці і її перспективність свідчить також великий ступінь уваги, яка приділяється європейськими структурами, насамперед Європейським Союзом і Радою Європи. Із цієї точки зору, на нашу думку, своєчасною та актуальною була Програма розвитку єврорегіонів і утворення Міжвідомчої комісії з питань розвитку транскордонного співробітництва, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України (№587 від 29.04.2002 р.).

Аналіз тенденцій розширення самостійності прикордонних регіонів у організації зовнішньоекономічної діяльності свідчить про настійну потребу створення регіональних механізмів регулювання діяльності всіх учасників трансрегіональних утворень. Економізація та індустріалізація прикордонного співробітництва виступає невід'ємними елементами загальнонаціональної політики інтеграції до Європейського Союзу, участі в інших європейських регіональних організаціях. У такий спосіб рівнозначно досягаються як загальнодержавні, так і регіональні соціально-економічні та суспільно-політичні інтереси. Цей процес передбачає постійний пошук нових механізмів та інструментів прикордонного співробітництва, залучення багаторічного досвіду існування єврорегіонів в країнах Західної Європи.

Як показує вивчення даного напрямку досліджень, пожвавлення євроінтеграційних процесів, яке супроводжується активізацією підприємницької діяльності, збільшенням обсягів експорту товарів і послуг, упровадженням нових технологій та ринкових методів господарювання, розвитком інфраструктури та покращенням продуктивної зайнятості населення чинитиме, в цілому, позитивний вплив на розвиток розселення прикордонних територій. Однак необхідність максимального використання конкурентних переваг місцеположення і захист національних інтересів

передбачають оптимізацію регулюючих функцій з боку держави, узгодження рівнів відповідальності та покращення взаємодії між різними гілками влади.

Разом з тим, слід зазначити, що вплив інтеграційних процесів на міжрегіональний розвиток, а відповідно й на формування міждержавної регіональної політики, ще досконально не вивчений. Як вітчизняні, так і зарубіжні теоретики поки ще не дійшли до однозначної думки з цього приводу. Наприклад, для неолібералів економічна інтеграція є шляхом до конвергенції (зближення); лібералізація торгівлі, капіталу, рух робочої сили буде сприяти подоланню диспропорцій у рівнях розвитку центральних та периферійних прикордонних регіонів. Їх опоненти (як в Україні, так і за кордоном) вважають, що інтеграція, навпаки, призведе до дивергенції, надаючи односторонні переваги передусім найбільш розвинутим регіонам.

Така точка зору є більш близькою до реальності, оскільки наслідком будівництва єдиного європейського ринку, поглиблення інтеграції є саме загострення конкуренції між регіонами ЄС. З цього приводу британські вчені на перший план висувають такі фактори, як наявність у регіоні швидких та ефективних систем транспорту і комунікації, наявність кваліфікованої робочої сили, доступ до місцевих освітніх установ та науково-технічних центрів, наявність мережі бізнесових послуг і, нарешті, соціальне та культурне середовище у прикордонному регіоні [3, 29-30]. Як свідчить сучасний досвід країн ЦСЄ, інтеграція сама по собі не може суттєво підвищити конкурентоспроможність периферійних прикордонних регіонів, навпаки, вона може погіршити їх так званий «захист віддаленістю» та сприяти відпливу з них капіталу і кваліфікованої робочої сили. При цьому інвестиції зосереджуються переважно у центральних та найбільш динамічно розвинутих регіонах. Залучити слабкі периферійні, зокрема прикордонні, території до процесів економічної інтеграції можливо лише через систему спеціальних механізмів, створення яких вимагає часу і великих фінансових вкладень.

Однак у власних умовах неможливо одномоментно вирішувати всі

проблеми, що виникають на шляху входження України у транскордонні світогосподарські зв'язки. З європейського досвіду, необхідно йти по шляху поетапного створення передумов для вирішення цього складного і багатоаспектного завдання, починаючи з досконального вивчення стану розвитку і загальних проблем прикордонних територій (початковий етап); через визначення напрямків міжрегіональних зв'язків і ТКС, обґрунтування стратегії розвитку, вибору території та сфери діяльності (перший етап); удосконалення законодавчої бази ТКС з визначенням конкретних напрямків співробітництва, правових, фінансових та інформаційних механізмів їх реалізації (другий етап); створення субзони прикордонної торгівлі (третій етап); формування інституційних структур єврорегіону, а також створення, організаційне оформлення і вироблення програми розвитку єврорегіону, яке буде організовувати співробітництво на сублокальному і локальному рівнях (четвертий етап); координація транскордонної економічної діяльності: реалізація програм, проведення спільних дій учасниками регіонів по його розвитку, здійснення комплексного аналізу результатів міжрегіональних зв'язків і транскордонної діяльності (п'ятий етап) [2, 289-292].

Отже при плануванні регіонального розвитку Україні варто враховувати науково-теоретичні напрацювання і практичні дії країн – членів ЄС, в яких прикордонне співробітництво спрямоване на розв'язання проблем економічного зростання шляхом координації розвитку господарських комплексів прилеглих регіонів сусідніх країн, що відбито, наприклад, в програмах ІНТЕРРЕГ та ін. За сприяння Ради Європи та ЄС урядами зацікавлених країн укладаються рамкові угоди про транскордонне співробітництво, на базі яких прикордонні території незалежно від рівня їх соціально-економічного розвитку вступають у рівноправні договірні відносини між собою. При цьому, прикордонні регіони (округи, департаменти, комуни) проявляють зацікавленість до співробітництва із сусідніми країнами не без причин. Відстаючи у своєму соціально-економічному розвитку, прикордонні регіони вирішують свої проблеми через

об'єднання добросусідських зусиль.

Література:

1. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть. Нові пріоритети / М.І. Долішній. – К. : Наук. думка, 2006. – 511 с.
2. Литвинюк А. Поэтапное вхождение стран с переходной экономикой в трансграничные мирохозяйственные связи / А. Литвинюк // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво : тези доповідей ІІІ міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 18-19 травня 2006 р. – Луцьк : Вежа, 2006. – Т. 2. – С. 289-292.
3. Регіональна політика і механізм її реалізації / М.І. Долішній [та ін.]; за ред. М. І. Долішнього. – К. : Наук. думка, 2003. – 503 с.